

ŞİRKETLER TOPLULUĞU İÇİNDEKİ GRUP ŞİRKETLER ADINA YAPILAN FORWARD İŞLEMİNDE VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLER

Salih ÇALAL *

ÖZ

Forward işlemi bugünden, ileriki bir tarih için kur sabitleme işlemidir. Bir başka deyişle, bugünden belirlenen bir kurdan, bugünden belirlenen bir vadede, belirlenen tutarda dövizi almak ya da satmak için yapılan bir sözleşmedir. İlgili taraflar bu işlemi, ileride kurda yaşanabilecek olağanüstü değişimler yaşanması durumunda kötü rüya görmemek için sık kullanırlar. Söz konusu işlemin kendine özgü avantajları vardır ve genel olarak kur riskinden kurtulma amacıyla forward işlemi tercih edilir. Şirketler topluluğu içerisinde yer alan grup şirketi adına yapılan forward işlemi yapılması mümkündür ve makalemiz içerisinde grup şirketleri adına yapılan forward işleminin vergisel yükümlülükleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Şirketler Topluluğu, Grup Şirketi, Banka, Forward İşlemi.

1. GİRİŞ

Döviz kurlarındaki dalgalanmadan kaynaklı kur risklerinin kontrol edilmesi ve bunun getireceği olumsuz etkilerin bertaraf edilmesi amacıyla şirketler ve/veya şirketler topluluğu (holding) tarafından forward işlemleri yapılmaktadır. Bu işlemlerde satıcı konumundaki banka ile ileri bir tarihte satın alınacak dövizin vadesi, fiyatı (kuru) ve miktarı önceden belirlenerek sözleşmeye bağlanır. Kur riskinden korunmak isteyen grup şirketlerinin de forward işlemi yapmak istemesi ancak grup şirketinin bankalardaki limitlerinin yetersiz olması nedeniyle doğrudan banka ile forward sözleşmesine taraf olarak işlem yapamaması halleri de ticari alanda yaşanan bir durumdur. Bu gibi durumlarda bağlı bulunulan holding şirketi olarak iştirak olan grup şirketi adına forward işlemi yapılır ve yapılan işlemde bankaya muhatap holding şirket olmakla birlikte bu işlemin grup şirketinden alınan yazılı talep doğrultusunda birebir grup şirketi adına yapılır ve yine hesaplarda ayrı şekilde takip edilir. Bu itibarla, grup şirketi adına yapılan forward işlemleri sonucunda, vade

* Gümrük ve Ticaret Müfettişi

tarihinde bankadan satın alınan döviz cinsi para tutarının aynı grup şirketine transfer edilmesinin katma değer vergisine tabi olup olmadığı, hesaplarda kur farkından kaynaklı gelir veya gider kaydı yapılıp yapılmayacağı makalemiz kapsamında ele alınacaktır.

2. FORWARD İŞLEMLERİ

Forward, ileri bir tarihte teslimi söz konusu olacak herhangi bir malın vadesi, fiyatı ve miktarı bugünden belirlenerek sözleşmeye bağlandığı işlemlerdir. Forward, kur dalgalanmalarına karşı korunma tekniği olarak da tanımlanabilir. Forward sözleşmelerinde tarafları, alıcılar ve satıcılar oluşturur. Taraflar, anlaşma tarihinde (valör) miktar, fiyat ve para değişimi tarihi (vade) konusunda mutabık kalırlar.

Forward sözleşmeleri için en önemli detay, belirlenmiş vadede sözleşmeye konu olan döviz ya da kıymetli maden için o anki piyasadaki fiyatı ne olursa olsun forward **sözleşmesi** başında anlaşmaya varılan fiyat dan gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kur daha yüksek ya da daha düşük dahi olsa forward sözleşmesinde belirtilen şartlara göre işlem yapılması gerekmektedir.

Forward işlemleri, EUR/TL, EUR/USD, USD/TL gibi bir çok kur ve parite seçenekleri yada altın, gümüş gibi kıymetli madenler ile işlem gerçekleştirilebilir. Vade konusunda esnek olup 1 gün ile 1 yıl arasında büyük vadeler forward işleminde vade olarak kullanılabilir. Vade sonunda gerçekleşmesi gereken işlem fiyatı, anlaşmaya varılan tarih itibariyle sabittir. Cayılamaz bir yükümlülüğü olup, alıcı ve satıcı içinde aynı şekilde değerlendirilir.

Belirtildiği üzere, ithalat ve ihracat yapan müşteriler, ileride kurda yaşanabilecek olağanüstü değişimler yaşanması durumunda kötü rüya görmemek için sık kullanabilirler. Buradaki avantaj, işlem yapan müşterilerin daha erken bir dönemde maliyetlerini ve ödeme gününe ait nakit akışı konusunda planlama yapmasını sağlarlar. Müşteri kur riskini de ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Piyasa gelişmeleri hakkında yorum yapabilen, kurda yaşanan değişimler konusunda fikir sahibi olan müşteriler bu süreçte kar potansiyeli sağlayabilmektedir.

Forward işlemlerinde vade tarihinde sözleşme detayında belirtilen anlaşma fiyatı ve işlem miktarı ile işlem yapılacağından risk her iki taraf içinde mevcut olabilir. Forward sözleşmelerine ait işlemler Anapara Korunmalı ürünler olmadığından, gerçekleştirilen işlem sonrasında gerçekleşebilecek zarar

durumunda müşterilerin başlangıca ait teminat ya da yatırımlarının tamamı ya da bir kısmını kaybetme ihtimali vardır. Koruma amaçlı gerçekleştirilen forward işlemlerinde kur riskini azaltmak adına gerçek ya da tüzel kişiler tarafından yapılan işlemlerde bilançolarda oluşabilecek zararın önlenmesi amaçlandığı için zarar olarak görülmemesi gerekecektir. Vade tarihindeki kura göre zarar ettiğini düşünenler aslında kardan zarar etmiş olarak düşünmelidirler.

3. GRUP ŞİRKETLER ADINA YAPILAN FORWARD İŞLEMİNDE VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLER

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 6 ncı maddesinde kurumlar vergisinin mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı ve safi kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanununun ticari kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Gelir Vergisi Kanununun 38 inci maddesinde, bilanço esasına göre ticari kazancın, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet fark olduğu; bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce işletmeye ilave olunan değerlerin bu farktan indirileceği, işletmeden çekilen değerlerin ise farka ilave olunacağı; ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanununun değerlemeye ait hükümleri ile bu Kanunun 40 ve 41 inci maddeleri hükümlerine uyulacağı belirtilmiştir.

1 seri no.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin “6.1.1. Forward işlemleri” başlıklı bölümünde;

“Forward sözleşmesi, taraflardan birinin sözleşmeye konu olan finansal varlığı sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte satın almasını, karşı tarafın da sözleşmeye konu finansal varlığı satmasını şart koşan bir sözleşme türüdür.

Forward işlemi esas itibarıyla, bir «taahhüt» niteliğinde olduğundan ve gelirin elde edilmesi sözleşmenin sonuçlandırılması ile gerçekleştiğinden, vadeye kadar dönem içinde yapılan değerlemelerin (reeskont işlemlerinin) kurum kazancı ile ilişkilendirilmemesi gerekir. Kurum kazancına dahil edilecek kâr veya zararın vade sonunda tespit edilmesi gerekmektedir...

Sözleşmenin vadeden önce bozulması halinde ise forward işleminden doğan kâr veya zararın sözleşmenin bozulma tarihinde kurum kazancına dahil edilmesi gerekecektir.

Öte yandan, forward sözleşmesinin teslimat ile sonuçlanması halinde, yapılan işlem esas itibarıyla bir varlığın alım-satım işleminden farklı olmayacağından, sözleşmenin vade tarihi itibarıyla alınan veya satılan varlıkların değerinin, sözleşmede belirtilen birim değer üzerinden kayıtlara intikal ettirilmesi gerekmektedir.»

Açıklamaları yer almaktadır.

Forward işlemleri esas itibarıyla bir taahhüt niteliğinde olup gelir veya gider tahakkuku sözleşmenin sonuçlandırılması ile mümkün olabilecektir. Ticari faaliyet nedeniyle kur farkından doğacak riskleri azaltmak üzere banka ile yapılacak sözleşme kapsamındaki forward işlemlerinin fiziki teslimatla sonuçlandırılması halinde sözleşmenin vade tarihinde satın alınan döviz, sözleşmede belirtilen birim değer üzerinden kayıtlara alınacak olup bir mal alışından farksız olan bu işlem dolayısıyla kâr veya zarardan söz edilemeyecektir. Ancak, bu forward işlemiyle fiziki teslimat olmaksızın sadece fark rakamının karşı tarafa ödenmesi sonucunu doğuran nakdi uzlaşma öngörülmüşse, işlemden doğan kâr veya zararın sözleşmenin vade tarihinde, sözleşmenin vadeden önce bozulması halinde ise bozulma tarihinde kayıtlara intikal ettirilmesi ve kurum kazancının tespitinde dikkate alınması gerekmektedir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun;

- 229 uncu maddesinde; *“Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.”*,

- 231 inci maddesinin birinci fıkrasının (5) numaralı bendinde; *“Fatura, malın teslimi veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azamî yedi gün içinde düzenlenir. Bu süre içerisinde düzenlenmeyen faturalar hiç düzenlenmemiş sayılır.”*,

- 232 nci maddesinde *“Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler:*

1. Birinci ve ikinci sınıf tüccarlara;
2. Serbest meslek erbabına;
3. Kazançları basit usulde tesbit olunan tüccarlara;
4. Defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilere;
5. Vergiden muaf esnafa.

Sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek ve bunlara da fatura istemek ve almak mecburiyetindedirler...”

Hükümleri yer almaktadır.

Buna göre, grup şirketlerinin taleplerine istinaden, grup şirketi adına yapılan ve hesaplarda ayrı şekilde takip edilen forward işlemlerine ilişkin olarak vade tarihinde bankalardan satın alınan döviz cinsinden paraların aynen grup şirketlerine transfer edilmesi işlemlerinin kayıtlarda izlenmesi gerekmekte olup söz konusu işleme aracılık edilmesi dolayısıyla alınan komisyon bedellerinin kurum kazancına dahil edilmesi gerektiği tabiidir. Öte yandan, söz konusu komisyon bedellerinin Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükümleri uyarınca emsallere uygun olarak belirlenmesi gerektiği tabiidir.

Öte yandan, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 28 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında; “Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım - satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka muameleleri vergisine tabidir.

90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas işgal konusu olarak yapanlar bu Kanunun uygulanmasında banker sayılırlar. Bir şahsın münhasıran altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez.” hükümleri yer almaktadır.

Aynı Kanunun mükellefi belirleyen 30 uncu maddesinde ise BSMV’yi banka ve bankerlerle sigorta şirketlerinin ödeyeceği hükme bağlanmıştır. 22/10/2010 tarihli ve 27737 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 87 No.lu Gider Vergileri Genel Tebliğinin “2- 6802 Sayılı Kanunun 28 inci Maddesinin İkinci Fıkrasında Belirtilen Muamele ve Hizmetleri Esas İşgal Konusu Olarak Yapanlar” başlıklı bölümünde, “Buna göre, banker kapsamında BSMV mükellefi olmak için, anılan Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemlerin esas işgal (ana faaliyet) konusu olarak yürütülmesi ve bu işlemler dolayısıyla lehe para alınması gerekmektedir.

Bir işlemin esas iştiğal konusu olarak yapılması, işletmenin kuruluş gayesi ve bu gayesini gerçekleştirmek için yapmakta olduğu işlem veya işlemlere bakılarak belirlenecektir. Örneğin, inşaat ve otelcilik alanında faaliyet gösteren bir şirket, Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri esas faaliyet konusu işlemleri ile birlikte yapabilir. Bu şirketin gerek kullandığı yabancı kaynaklardan gerekse öz kaynaklarından sağladığı fonları ortaklarına veya üçüncü kişilere faiz karşılığında kullandırması işlemi şirketin esas faaliyet konusunun inşaat ve otelcilik olması nedeniyle BSMV ye tabi olmayacaktır.

Esas itibariyle 6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemler, ilgili kanunlar uyarınca verilen yetki veya izin ile yapılabilecek işlemlerdir...

Buna göre, 6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri esas iştiğal konusu olarak yapanlar, bu işlemleri ilgili kanunlarla yetkilendirilmek veya izin verilmek suretiyle yürüten kişileri ifade etmektedir. Dolayısıyla bunların 6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri “esas iştiğal konusu” olarak BSMV ye tabi olacak, bunlar dışındakilerin aynı fıkra da belirtilen işlemleri “esas iştiğal konusu” olmadığından KDV ye tabi olacaktır.

Örnek 1: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre kurulan ve gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştirakten ibaret olan holding şirketlerince yapılan 6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemler esas iştiğal konusu olarak değerlendirilemeyeceğinden BSMV nin konusuna da girmeyecektir. Dolayısıyla, 6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan herhangi bir işlemi (ödünç para verme işleri gibi) ilgili kanunlarla yetkilendirilmek veya izin verilmek suretiyle yürütmeyen şirketler, bu işlemleri ana sözleşmelerinde faaliyet konularından biri olarak belirtmiş olsa dahi, bu işlemleri nedeniyle banker sayılmayacak ve BSMV mükellefi olmayacaktır.”

Açıklamaları yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen hüküm ve açıklamalara göre, gerek banker kapsamında BSMV mükellefi olmayan holdinglerin kendi grup şirketleri adına bankalar ile yaptığı forward işlemleri sonucunda elde ettiği gelirler gerekse söz konusu holdingler tarafından grup şirketlerine bu işlemlere ilişkin aktarılan tutarlar

sonucu elde edilen gelirler BSMV'nin konusuna girmemektedir.

Bununla birlikte, 3065 sayılı KDV Kanununun;

- 1/1 inci maddesinde, ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde Türkiye'de yapılan teslim ve hizmetlerin KDV'ye tabi olduğu,

- 4 üncü maddesinde hizmetin, teslim ve teslim sayılan haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemler olduğu; bu işlemlerin bir şeyi yapmak, işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, bir şeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi şekillerde gerçekleşebileceği,

- 17/4-e maddesinde, banka ve sigorta muameleleri vergisi (BSMV) kapsamına giren işlemlerin KDV'den istisna olduğu,

Hüküm altına alınmıştır.

Buna göre, hâkim şirketler tarafından iştirakleri olan grup şirketleri adına bankalar ile yapılan forward işlemleri sonucunda sözleşmedeki tutarlar ve her türlü kar/zarar ile işleme ait tüm maliyetlerin aynen grup şirketlerine aktarılması işlemleri katma değer vergisine tabi olmayacaktır. Hâkim şirketlerine söz konusu işleme aracılık etmesi dolayısıyla Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükümleri uyarınca emsale uygun alınan miktarlar ise ilgili şirketlerin sunduğu hizmetlerin karşılığını teşkil edeceğinden, genel oranda KDV'ye tabi tutulacaktır.

4. SONUÇ

Grup şirketleri adına yapılan forward işlemleri sonucunda, vade tarihinde bankalardan satın alınan döviz cinsi para tutarının aynı grup şirketlerine transfer edilmesinin vergisel sonuçları bulunmaktadır. Buna göre;

Grup şirketleri adına yapılan ve hesaplarda ayrı şekilde takip edilen forward işlemlerine ilişkin olarak vade tarihinde bankalardan satın alınan döviz cinsinden paraların aynen grup şirketlerine transfer edilmesi işlemlerinin kayıtlarda izlenmesi gerekmekte olup söz konusu işleme aracılık edilmesi dolayısıyla alınan komisyon bedellerinin kurum kazancına dâhil edilmesi,

Hâkim şirketler tarafından iştirakleri olan grup şirketleri adına bankalar ile yapılan forward işlemleri sonucunda sözleşmedeki tutarlar ve her türlü kar/zarar ile işleme ait tüm maliyetlerin aynen grup şirketlerine aktarılması işlemleri katma değer vergisine tabi olmayacaktır. Hâkim şirketlerine söz konusu işleme aracılık etmesi dolayısıyla Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükümleri uyarınca emsale uygun alınan miktarlar ise ilgili

şirketlerin sunduğu hizmetlerin karşılığını teşkil edeceğinden, genel oranda KDV'ye tabi tutulması,

Gerekmektedir.

Ayrıca, gerek banker kapsamında BSMV mükellefi olmayan holdinglerin kendi grup şirketleri adına bankalar ile yaptığı forward işlemleri sonucunda elde ettiği gelirler gerekse söz konusu holdingler tarafından grup şirketlerine bu işlemlere ilişkin aktarılan tutarlar sonucu elde edilen gelirler BSMV'nin konusuna girmemektedir.

KAYNAKÇA

T.C. Yasalar (23.07.1956). *6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (9362 sayılı)

T.C. Yasalar (06.01.1961). *193 Gelir Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10700 sayılı)

T.C. Yasalar (10.01.1961). *213 sayılı Vergi Usul Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10705 sayılı)

T.C. Yasalar (02.11.1984). *3065 sayılı KDV Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (18563 sayılı)

T.C. Yasalar (21.06.2006). *5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (26205 sayılı)